

Олександр Олександрович БРИГІНЕЦЬ

д.ю.н., професор, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4058-7566>

e-mail: BriginetsO@meta.ua

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ ЯК ІНСТИТУТУ, ЩО НАДАЄ ПРАВОВУ ДОПОМОГУ НА ПРОФЕСІЙНІЙ ОСНОВІ

У статті розкрито роль та проблематику визначення особливостей адміністративно-правового забезпечення діяльності адвокатури як інституту, що надає правову допомогу на професійній основі як однієї з умов розбудови сучасного демократичного суспільства. Визначено, що вкрай важливим напрямом діяльності держави є обов'язок всіляко підтримувати та забезпечувати захист прав і законних інтересів людини та громадянина, що частково досягається за рахунок діяльності адвокатури. Доведено, що наразі реалізовано конституційне право на отримання широким колом людей безоплатної правової допомоги та запропоновано новий механізм її надання виключно адвокатами.

Ключові слова: адвокатура, адміністративне право, реформа адвокатури, судочинство, надання послуг, права та обов'язки, права людини, право на захист

ВСТУП

Для забезпечення та підтримки демократичних процесів у вітчизняному суспільстві наша держава у ст. 3 Конституції України декларує, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Особливе місце у переліку прав і свобод громадян займає право кожного громадянина на захист своїх прав, свобод і законних інтересів. Відповідно вищою юридичною гарантією прав і свобод людини і громадянина є їхній судовий захист [1], що також передбачено у Конституції України. На практиці такий захист здійснюється в межах конституційного, цивільного, господарського, адміністративного і кримінального судочинства. Реалізація судового захисту нерозривно пов'язана з одним з основних конституційних прав людини і громадянина в Україні, а саме з правом на отримання правової допомоги [1], що також передбачено у Конституції України. Відповідно право на правову допомогу на професійній основі є одним із найважливіших прав людини і громадянина, а з іншого боку, є гарантією дотримання комплексу інших прав, які вони мають відповідно до діючого законодавства. В Україні правову допомогу на професійній основі надає адвокатура, але, враховуючи непрості умови функціонування нашої держави, діяльність адвокатури потребує реформування. Складність сучасних правовідносин зумовлює і те, що на сьогодні межі функціонування адвокатської діяльності постійно розширюються.

МЕТА статті – визначення особливостей вирішення проблем адміністративно-правового забезпечення діяльності адвокатури як інституту, що надає правову допомогу на професійній основі як однієї з умов розбудови сучасного демократичного суспільства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Ця робота базується на працях вітчизняних і зарубіжних вчених, а також на матеріалах періодичних

видань, статистичних збірниках. У дослідженні застосовано методи аналізу і синтезу, порівняння та узагальнення, а також низку інших методів.

РЕЗУЛЬТАТИ

На сьогодні інститут процесуального представництва адвокатів є досить важливим, оскільки саме він забезпечує ефективність реалізації процесуальних прав та обов'язків зацікавлених осіб. Правовий статус учасників адміністративного процесу характеризується насамперед тим, що вони повинні володіти адміністративною процесуальною правосуб'єктністю. Головною передумовою для виникнення правовідносин за участю адвоката як представника повинна бути вольова юридична дія адвоката, його активна процесуальна діяльність, яка одночасно визначає зміст правовідносин. Процесуальний статус адвоката характеризується подвійним характером, тобто, з одного боку, він є уповноваженою особою, а з іншого – є самостійною процесуальною фігурою. Відомо, що наявність адміністративної процесуальної правосуб'єктності є найважливішою ознакою учасника адміністративного процесу і, як наслідок, однією з передумов виникнення правовідносин, що складаються у здійсненні адміністративного судочинства. Право на звернення до суду адвокат як представник набуває від імені особи, інтереси якої він представляє та захищає в адміністративному судовому процесі. Як професійний захисник і представник інтересів клієнта адвокат може брати участь у більшості матеріальних та процесуальних правовідносин, в яких він має певне коло завдань, прав та обов'язків, що у своїй сукупності визначають його правове становище [2].

Представництво адвокатом клієнта в адміністративному судочинстві вимагає від адвоката професійності та кваліфікації для надання такої допомоги. Адвокат, який представляє інтереси свого клієнта, в адміністративному судочинстві є активним учасником судового процесу. Проте особа, яка користується правом на правову допомогу адвоката, не позбавля-

ється права у захисті своїх прав, свобод та законних інтересів самостійно. Правилами адвокатської етики визначено, що у своїй професійній діяльності адвокат зобов'язаний застосовувати всі свої знання та професійну майстерність для належного захисту й представництва прав і законних інтересів клієнта, дотримуючись чинного законодавства України, сприяти утвердженню та практичній реалізації принципів верховенства права та законності [3].

Повноваження адвоката відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» посвідчуються ордером, дорученням органів чи установ, уповноважених законом на надання безоплатної правової допомоги, або договором про надання правової допомоги. Також важливим аспектом діяльності адвокатури є належне закріплення її прав та обов'язків. Права адвоката визначено Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [4]. Зокрема, у здійсненні адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, що незаборонено законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, які необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги. Тобто звертатися з адвокатськими запитами, зокрема стосовно отримання копій документів, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб (за згодою таких фізичних осіб); представляти і захищати права, свободи та інтереси фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб у суді, органах державної влади та органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності, громадських об'єднаннях, перед громадянами, посадовими і службовими особами, до повноважень яких належить вирішення відповідних питань в Україні та за її межами; ознайомлюватися на підприємствах, в установах і організаціях з необхідними для адвокатської діяльності документами та матеріалами, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом; складати заяви, скарги, клопотання, інші правові документи та подавати їх у встановленому законом порядку; доповідати клопотання та скарги на прийомі у посадових і службових осіб та відповідно до закону одержувати від них письмові мотивовані відповіді на ці клопотання і скарги; бути присутнім на розгляді своїх клопотань і скарг на засіданнях колегіальних органів та давати пояснення стосовно суті клопотань і скарг; збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії, ознайомлюватися з ними та опитувати осіб за їх згодою; застосовувати технічні засоби, зокрема для копіювання матеріалів справи, в якій адвокат здійснює захист, представництво або надає інші види правової допомоги, фіксувати процесуальні дії, в яких він бере участь, а також хід судового засідання в порядку, передбаченому законом; посвідчувати копії документів у справах, які він веде, крім випадків, якщо законом встановлено інший обов'язковий спосіб посвідчення копій документів; одержувати письмові висновки фахівців, експертів з питань, що потребують спеціальних знань; користуватися

іншими правами, передбаченими базовим та іншими Законами [4]. Як бачимо, спектр прав адвоката досить широкий, і він нерозривно пов'язаний з обов'язками, що покладаються на адвоката у здійсненні ним власної професійної діяльності. Зокрема, професійні обов'язки адвоката визначаються тим, що він зобов'язаний: дотримуватися присяги адвоката України та правил адвокатської етики; на вимогу клієнта надати звіт про виконання договору про надання правової допомоги; невідкладно повідомляти клієнта про виникнення конфлікту інтересів; підвищувати свій професійний рівень; виконувати рішення органів адвокатського самоврядування; виконувати інші обов'язки, передбачені законодавством та договором про надання правової допомоги. Також адвокату забороняється: застосовувати свої права всупереч правам, свободам та законним інтересам клієнта; без згоди клієнта розголошувати відомості, що становлять адвокатську таємницю, застосовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб; займати у справі позицію всупереч волі клієнта, крім випадків, якщо адвокат впевнений у самообмові клієнта; відмовлятися від надання правової допомоги, крім випадків, установлених законом. Окрім вищезгаданого, адвокат забезпечує захист персональних даних про фізичну особу, якими він володіє, відповідно до законодавства з питань захисту персональних даних [4]. Як бачимо, позитивним є те, що у профільному законі значно конкретизовано професійні права та гарантії професійної діяльності адвоката порівняно з попереднім Законом, а адвокатський запит стає дієвим інструментом у роботі адвоката.

У практичній реалізації власних повноважень великим досягненням останніх років стало підвищення рівня гарантій для адвокатів, адже профільний закон передбачає особливий порядок провадження обшуку чи огляду житла, іншого володіння адвоката. Оновлену систему складено з різних частин німецької та польської моделей, тобто враховано європейський шлях розвитку адвокатури. Все ж на практиці у нашій державі набагато частіше відбуваються обшуки адвоката, ніж у Європі.

Тобто нарешті реалізовано конституційне право на отримання широким колом людей безоплатної правової допомоги та запропоновано новий механізм її надання виключно адвокатами. Водночас є складності в отриманні статусу адвоката та питання, пов'язані з розміром оподаткування адвокатської діяльності, тобто в окремих справах захисником може виступати лише адвокат. Саме тому не всі клієнти зможуть оплачувати послуги адвокатів, особливо враховуючи теперішнє непросте майнове становище громадян. Також невірними залишаються дві взаємозалежні проблеми. Перша – значне розширення процесуальних можливостей юристів-практиків, створення реальних правових гарантій незалежності адвокатів. І друга – значне підвищення відповідальності адвокатів як у правовому, так і в моральному аспекті. Але головне, що адвокатура має залишатися поза політикою та забезпечувати захист фізичних та юридичних осіб незалежно від релігійних, ідеологічних та інших поглядів.

ВИСНОВКИ

Адвокатура є невід'ємним елементом кожного де-

мократичного суспільства, що покликана захищати основні права людини. В нашій державі адвокатура виступає як недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання власної організації та діяльності. Основними нормативно-правовими актами, що регулюють її процесуально-пра-

вовий статус є КАСУ, КУПАП, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Правила адвокатської етики. Як бачимо, професійна діяльність адвоката є доволі захищеною, але з початку 2022 р. на практиці виникає дуже багато випадків, коли порушуються права та гарантії діяльності адвоката у процесуальній діяльності, що неприпустимо у правовій державі.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>
2. Кодекс адміністративного судочинства України. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36, № 37. Ст. 446.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076–VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/page2>
4. Правила адвокатської етики: затв. Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 р., зі змінами, затв. З'їздом адвокатів України від 15.02.2019. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2017-06-09-pravila-2017_596f00dda53cd.pdf

References

1. Constitution of Ukraine: Law of Ukraine dated 28.06.1996 No. 254k/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text> (in Ukrainian).
2. Code of Administrative Procedure of Ukraine. *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2005. No. 35–36, No. 37. Art. 446. (in Ukrainian).
3. On advocacy and advocacy: Law of Ukraine dated 07/05/2012 No. 5076–VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/page2> (in Ukrainian).
4. Rules of lawyer ethics: approved. Report and election congress of lawyers of Ukraine on June 9, 2017, with changes, approved by the Congress of Lawyers of Ukraine from February 15, 2019. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2017-06-09-pravila-2017_596f00dda53cd.pdf (in Ukrainian).

Oleksandr BRYHINETS

Doctor of Legal Sciences, Professor, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4058-7566>

e-mail: BriginetsO@meta.ua

ADMINISTRATIVE AND LEGAL ENSURING THE ACTIVITIES OF THE ADVOCATE AS AN INSTITUTION PROVIDING LEGAL ASSISTANCE ON A PROFESSIONAL BASIS

The paper reveals the role and problems of determining the features of the administrative and legal support of the activity of the bar as an institution that provides legal assistance on a professional basis as one of the conditions for the development of a modern democratic society. It is determined that an extremely important direction of the state's activity is the obligation to support and ensure the protection of the rights and legitimate interests of a person and a citizen in every possible way, which is partially achieved due to the activities of the bar. Today, the institution of procedural representation of lawyers is quite important, since it ensures the effectiveness of the implementation of procedural rights and obligations of interested parties. The main prerequisite for the emergence of a legal relationship involving a lawyer as a representative should be the lawyer's voluntary legal action, his active procedural activity, which simultaneously determines the content of the legal relationship. Representation of a client by a lawyer in administrative proceedings requires the lawyer to be professional and qualified to provide legal assistance. A lawyer who represents the interests of his client in administrative proceedings is an active participant in the court process, the goal of which is to achieve the best legal result in the case for him. The powers of a lawyer in accordance with the Law of Ukraine "On Advocacy and Advocacy" are evidenced by a warrant, a mandate from bodies or institutions authorized by law to provide free legal aid, or a contract on the provision of legal aid. An important aspect of the activity of the bar is the proper consolidation of its rights and obligations. The range of rights of a lawyer is quite wide, and it is inextricably linked with the duties incumbent on a lawyer in the course of carrying out his own professional activity. It has been proven that the constitutional right to receive free legal aid by a wide range of people has finally been realized, and a new mechanism for providing it exclusively by lawyers has been proposed.

Keywords: *advocacy, Administrative Law, reform of the legal profession, proceedings, provision of services, rights and obligations, Human Rights, the right to protection*